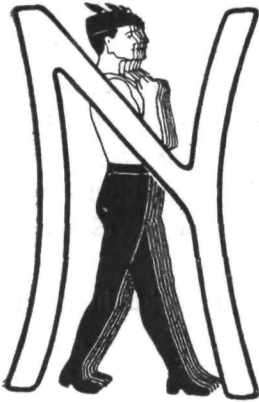

CVETOMIRSKI:

Cesar.

ad Jagnjenico se je sesedala težka poletna soparica; tiha je bila vas; hiše so se solnčile kakor bele, lene mačke ob krtinah, ozka okna so izpod nizkih slamnatih streh časih zaspano pomežiknila v solncu. Na travnikih za vasjo pa je vrvelo kipeče življenje; svetle, ostro zbrušene kose so se bliskale in žveščale tamkaj, razgreti fantje so med delom vriskali in ukali. Tudi na njivah se je pretakalo življenje v vseh svojih valovih; mlade ženjice, skočna domača dekleta v vihrajočih, rdečih rutah, so se premikale prepevaje med zlatim morjem pšenice, in svetili so se v belih rokah zakrivljeni srpi.

Za obgoščjem starikavih vrb, v zasenčju njih košatih vrhov smo se kopali tačas vaški otroci v vodi mirnotekoče Zapote. Zdjajpzdaj je priplavalo tudi do nas, do hladnega potoka, s travnikov in z njiv vriskanje in petje; a zmotilo nas ni; zakaj dovolj opravka smo imeli sami in veselja še preveč, da bi se nam ljubilo poslušati radostne kosce in ženjice.

»Cesar, cesar! ... Jaz se proglasim za cesarja vseh cesarjev! In vi ste moji podložniki, vi vsi!« — se je naščeperil in napihnil hipoma kakor žaba na vrbi sosedov Tinko.

Vsi smo se glasno posmejali:

»Pa bodi naš cesar, če hočeš; ne branimo ti tega, Tinko... A kje imaš svoj prestol, kje žezlo, kje cesarsko krono? Če teh nimaš, nam ne boš cesaroval...«

»Kdo pravi, da ne?... Vi uporniki — čakajte me, pozapreti vas dam!«

»Saj nimaš ječ... He-he-he!... Kakšen cesar pa si ti?«... In tudi svoje cesarice nimaš...«

»Cesarico imam; Tinca je cesarica... Tinca, kajne, da bi bila rada cesarica!...«

Zazvenel je srebrn otroški smeh; mala Tinca, Tinkova sestra, se je zasmejala tako zvočno in sladko, kakor da pada med belimi skalami in pečinami šumeč slap vriskaje navzdol v prepad.

»Nočem biti cesarica, Tinko! Le sam bodi cesar, če se ti ljubi...« je povedala takoj Tinca.

»Dobro, bom pa sam cesar! Podložniki moji: Ali me priznavate za cesarja? ... Recite soglasno vsi skupaj, da sem vaš cesar! ...«

»Cesar! Cesar! Cesar!« — je zagrmelo iz naših grl.

Tinko se je prekopicnil od veselja v vodo in se skrnil v njej; nato je zopet pokukal iz nje.

Brodili in plavali smo po tolmunu do njega in ga iznenada obkolili kakor hudodelca.

»Uporniki!« — je zakričal Tinko. »Pričnimo se vojskovati... Kdor je za cesarja, na mojo stran, kdor je zoper mene, proč iz moje bližine! Poštenim potom si hočem privojskovati cesarski prestol... Ali kje je va bojno brodovje?«

Porazdelili smo se v dve skupini: Pristaši cesarja Tinka na eno, uporniki na drugo stran. Za glavarja upornih podložnikov so izbrali mene.

Tiho so pošumevale nad nami, na vsaki strani potoka, v vetru vrbe; njih hladna senca se je stresala kakor nemirna mreža na zeleni vodni gladini. Od časa do časa je pljuskoma šinila iz vode na površje urna postrv in zopet izginila nazaj v globino, med kamenje.

Od bojaželjnosti navdahnjeni smo dvigali iz vode roke in pričeli peti bojne pesmi:

Jezno stopa paša ob potoci,
grmeč boben nosi v roci...

Na peščenem produ ob potoku je ležalo dvoje velikih, praznih lese-nih zabojev. Kakor da smo bili slepi — nismo ju zapazili do zdaj. Naglo smo ju potegnili v vodo.

»Kako imenitno bojno brodovje, kako imenitni barki!« — smo se razveselili.

V večjo barko je sedel cesar Tinko, v manjši sem se utaboril jaz, glava upornikov; za vesla so nama obema služile dolge, ploske trske. Tinkovo barko so stražili njegovi, moji pristaši. Na bregu ob potoku je že dostojanstveno čepel Frtajčkov Joško, bojni poročevalec, z zamazanim zapisnikom v levici, v desnici kratek svinčnik.

»Na boj! Na boj!« —

Cesar Tinko je prijel prvi za vesla; da je šlo bolj hitro naprej, mu je porivala barko zadaj navdušena armada. Od druge strani je plula moja barka, v kateri sem sedel jaz, uporniški četovodja. Vendar je bilo še precej razdalje med cesarskim in mojim brodovjem; zaboja sta se zibala nerodno na vodi — in kakor Tinko, tako sem bil v strahu tudi jaz, da se ne prekucnem z barko vred v šumeče valovje morja...

»Pričnite se že vendar enkrat vojskovati!« se je razhudil na bregu bojni poročevalec Joško in si oslinil svinčnik. »Cesar, ne izkaži se mi zgage, ampak junaka!«

Vedno bolj sta se bližali barki druga drugi, bojni krik na obeh straneh se je vedno bolj večal. Cesar Tinko se je vozil mogočno in oblastno ter se name še ozrl ni. Kar pa mene prav nič ni žalostilo...

Da bi svojo četo popolnoma razgrel, sem zapel:

Sovraga bomo pozobali,
kakor da bi črešnje brali...

A tudi cesar Tinko je pričel izzivati iz svoje barke; gromko se je razlegalo njegovo petje:

Cesarski bombe mečejo,
se Turki z grada vlečejo...

Takrat sta trčili najini barki druga ob drugo in se zazibali, da se je voda šumoma zapenila. Četi sta se spoprijeli; telo ob telesu, glava ob glavi, roka za roko; preko glav bojevnikov je pljuskala potočnica. Cesar-ska armada je odrivala mojo barko, Tinkovo barko zopet moji uporniki.

»Jaz bom zmagal!« — je vpil Tinko.

»Ne ti, ampak jaz!« — sem kričal tudi jaz.

Vedno više je škropila voda. Navsezadnje so vihteče roke upornikov odmaknile cesarsko brodovje nekoliko nazaj.

»Vodja upornikov zmaguje...« je zabeležil bojni poročevalec Joško v svoj zapisnik. »Bojujte se hrabro, kakor so se bojevali hrabro Angleži in Buri... Tinko, če se ne boš držal bolj krepko, bo po tebi!«

Moja četa je prodirala zmagoslavno naprej; umikala se je cesarska vojska. Tedaj se je pričela barka cesarja Tinka nenadoma potapljati, zakaj odnehala je bila ena deska na spodnjem delu; potokoma je udrla voda v zaboj. Tinko je planil iz barke. Šele zdaj se je vnelo pravcato klanje. Zmagoval sem jaz s svojimi junaki, ki so potisnili Tinkovo četo popolnoma nazaj na prejšnje mesto, od koder se je bila napotila v boj.

»Zmagal je vodja upornikov,« je zapisal hladnokrvno Joško. »Cesar Tinko — adijo! Vse na svetu je minljivo... Nič več nisi naš cesar — cesaroval nam bo zanaprej junaški glavar upornikov!«

Tako je bil končan ljuti boj. Tinkova poražena četa s Tinkom na čelu je prestopila na mojo stran. In pričela se je slavnost, venčan sem bil za cesarja. Za cesarico sem dobil Tinco; tudi njo so venčali in ji dali za krono kito rož v lase. In stopila je cesarica Tinca v mojo široko barko ter sedla kraj cesarja.

Slavnosten je bil izprevod; zvesti podložniki so nama napravili špalir in naju pozdravljali z navdušenimi klici. Ploskoma so udarila vesla ob vodo, barka je pričela pluti; z rahlim priklonom sem odzdravljaj z barke svojim podanikom; cesarica Tinca na moji strani se je držala veselo na smeh, da so se ji ugrezale na polnih, rdečih licih ljubke jamice, in so se ji svetili izza usten beli zobje.

Vrbe ob potoku so pošumevale že tiše kakor poprej; v loku razpeta streha bršljana, ki je v košatem opletu segala nad tolmunom od enega do

drugega obrežja na vejevje jelš, se ni več pozibavala; samo bršljana ovi-
jajoča se dolga srobot se je stresala še vedno s svojimi sivimi zavitki in
obrepki. Tudi v hladno senco nad vodo je jela pritiskati skozi zeleno
streho nad nami, izpod vročega, razpaljenega neba soparica od zunaj.
Mi smo se kopali in se veselili po svoje naprej; v našo hrupno veselost
je zadonelo s travnikov časih še vedno ukanje koscev...

* * *

Sla sva potem obadva v Ljubljano študirat, Tinko in jaz. In tekla so
leta...

Ko sem se povrnil lani sredi velikih počitnic s potovanja iz Londona
domov, in sem se izprehajal neko popoldne s Tinkom skupaj skozi rojstno
vas, je naju kraj ceste hipoma predramil vesel vrišč iz potoka. Otroci so
se kopali v Zapoti.

Nehoté sva obstala.

»Ali še pomniš, kako sva se pred dvanaajstimi leti igrala ravno tukaj
v potoku cesarja?« sem se domislil jaz. »Kje so zdaj tisti najlepši časi!...
Da bi bil ostal vedno otrok, da bi ne bil spoznal nikdar sveta in ga ne
videl v njegovi pravi luči!...«

»Da bi bil ostal vedno otrok!« — je rekel tudi Tinko.

V misli zatopljena sva se odpravila po cesti dalje; a zastajal je nama
korak...

V težkih dneh.

*Evropo je požar objel,
ki razpihuje ga vihar:
med narodi se boj je vnel,
strašan in ljut kot še nikdar!*

*Od juga v severno se stran
zabliskal je krvavi meč:
grom bojni stresa hrib in plan,
studeneč, potok teče rdeč.*

*Kosi junake mlade smrt,
dviguje do neba se stok;
sovraštva in zavisti črt
v prah ruši dela pridnih rok.*

*Že leta v srcih tlelo je:
kdo bo svetá vladar?
Do vrha prigorelo je,
in v svet izbruhnil je požar!*

*Divjá svetovna vojna zdaj,
le grozo in gorjé širèč!
O, Bog, ti našim srečo daj,
domovju zmage svit blesteč!*